

УДК 378.14:377.35:001.76

Л. З. РЕБУХА

кандидат психологічних наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет

ІНТЕГРАТИВНІСТЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Статтю присвячено науковому обґрунтуванню сутності інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх соціальних працівників як необхідної умови в розв'язанні неузгодженостей, які виникають між традиційними підходами до вивчення навчальних дисциплін і сучасними суспільними вимогами до майбутніх соціальних працівників; обмеженням терміном університетського навчання та обсягом наукової інформації, що постійно зростає в світових масштабах. Доказано значущість інтегративності інноваційних технологій, що забезпечує інноваційність міжпредметних знань та різних видів аудиторної діяльності на рівні інтегрованих курсів і сприяє успішному проходженню майбутніми соціальними працівниками впродовж навчання повного циклу професійного становлення, де кожний етап характеризується різнобічно спрямованою, освітньо-інноваційною роботою викладача.

Ключові слова: інноваційні технології, інтегративність, професійна підготовка, майбутній соціальний працівник.

Нині на ринку праці все більш затребуваними стають кваліфіковані та творчі фахівці, які здатні не лише на належному рівні виконувати свої функціональні обов'язки, а й уміло володіти особистісними здібностями до впровадження в професійній діяльності інноваційних технологій. У зв'язку із цим у світовому досвіді університетської освіти змінилося ставлення до розуміння професійної освіти соціальних працівників. Її розглядають як соціальний інститут, що сприяє розвитку особистості відповідно до індивідуальних потреб і професійних прагнень. Виникає потреба подолання традиційного погляду на професійну підготовку як на систему, котра переважно зорієнтовує майбутніх фахівців на розвиток конкретної професійної сфери соціогуманітарних знань. Вирішити проблеми вищої школи, а саме впоратися з низьким рівнем професійної мотивації та відповідальності в навчальній аудиторії, несформованістю внутрішньоособистісної потреби в саморозвитку та самоосвіті, суперечностями між якісною професійною освітою і вузькопрактичною традиційною підготовкою, звуженістю та жорсткістю регламентації діяльності студентів, котра спричинює їх пасивність, нівелювання рівнів підготовки тощо, покликана інтеграція інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Інновації вищої професійної освіти вивчали А. Вихрущ, І. Гавриш, С. Гончаренко, І. Дичківська, О. Дубасенюк, С. Іванова, О. Захаренко, І. Мельничук, В. Паламарчук, А. Сологуб, А. Фурман, М. Чумарна та ін., наукова діяльність яких спрямована на формування сучасних, альтернативно концептуальних теорій і педагогічних систем.

Науковці В. Гогунський, Р. Гуревич, І. Дичківська, І. Зязюн, Л. Євсюкова, М. Кадемія, Г. Оборський, О. Пехота, В. Поліщук, Т. Рожнова, Р. Самоха, О. Спірін, Т. Ткаченко, Ю. Триус та інші розглядали різні підходи до визначення поняття «інноваційні технології», розкривали їх зміст, обґрунтовували структуру та критерії оцінювання, обґрунтовували важливість алгоритму дій у запровадженні інновацій у професійній підготовці тощо.

Аналізували дидактично-інноваційні аспекти вивчення й запровадження інноваційних технологій навчання закладі вищої освіти та моделювали освітній процес відповідно до спроектованих інноваційних педагогічних систем науковці І. Дичківська, Т. Дмитренко, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Пехота, І. Підласий, Л. Романишина та ін.

Поняття «інновація», як зазначено в «Енциклопедії освіти», складається з двох форм: ідеї та процесу практичної реалізації запропонованої ідеї [3, с. 338–340]. «Інновацію» використовують в освітній діяльності в декількох помітно важливих значеннях, а саме як:

- зміну психологічного клімату в освітньому закладі, що зумовлена модернізованими цілями та ціннісними вартостями самого навчання;
- впровадження й поширення вже готових і цілком розроблених педагогічних систем (М. Монтесорі, В. Давидова і Д. Ельконіна, А. Фурмана та ін.);
- опрацювання вже задіяних в освітній практиці нових технологій навчання тих закладів, які впроваджують інновації, але з різних причин вимушені повсякчас долати суперечності, що виникають;
- залучення інноваційними установами нових соціокультурних, інформаційних та інших структур та механізмів;
- педагогічна діяльність викладача як постійна в часі творча діяльність, яка схвально позначається на всіх складових навчального процесу [9].

Виходячи з виокремлених основних змістових складових цього поняття, професійну інноватику можна аналізувати як певну сферу науки, що спрямована на вивчення навчальних та професійно зорієнтованих процесів, підґрунтям яких є створення нової освітньої практики. Тому формування інноваційних процесів не обходиться без комплексного зреалізування загальнонаукових підходів, які синтезують модерні розробки науково-практичної організації професійної підготовки майбутніх фахівців соціогуманітарних спеціальностей.

Науковець О. Дубасенюк зазначає, що інновації у вищій школі є закономірним та динамічним явищем, яке цілеспрямоване на ефективний результат, тому всі інноваційні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців дають змогу вирішувати суперечності між традиційною системою навчання та потребами в якісно новій освіті. Як системне утворення інновація має такі інтегральні якості: інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал та інноваційне середовище [2, с. 14].

На переконання І. Дичківської, основна думка щодо модернізації системи вищої освіти полягає в тому, що ефективність навчання може бути

поліпшена завдяки проектуванню та впровадженню новітніх освітніх систем і технологій, які орієнтують навчання на особистість майбутнього фахівця, забезпечення можливостей його саморозкриття й саморозвитку [1].

Науковець С. Іванова розглядає загальні інноваційні тенденції в університеті відповідно до євроінтеграційних процесів та розкриває особливості розробки й упровадження в навчальну діяльність інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх фахівців [4]. При цьому важлива роль відводиться викладачу в запровадженні інноваційних технологій навчання, адже готовність до інноваційної діяльності зумовлюється його особистісними якостями, наявністю виняткових теоретичних знань і унормованого практико-зорієнтованого досвіду [9; 10].

Цінними є міркування В. Поліщук, яка вказує на те, що ефективність професійної університетської підготовки покращується за умов упровадження в навчальний процес інноваційних особистісно-професійних технологій, котрі спрямовані на формування студента як професійно-дієвої особистості. Зростання професійної компетенції майбутніх фахівців тісно пов'язане з інноваційними технологіями, які спираються на досвід студентів, їх внутрішню вмотивованість до науково-дослідної діяльності, поєднують теоретичну й практичну складові професійної підготовки, об'єднують інформаційні технології та паритетну комунікацію в навчальній аудиторії [8, с. 23].

Слушною є думка І. Мельничук щодо необхідності переосмислення напрямів підготовки фахівців за університетською освітою на засадах відмови від узвичаєних традицій і стереотипів навчання. Для цього, на її переконання, необхідна прозора та доступна «методологія проектування» освіти, що включає підходящі інноваційні технології підготовки майбутніх фахівців [7, с. 463]. Нестандартна діяльність активізує творчі креативні старання викладача й студента в пошуках нового, тому саме така діяльність спрямована на здатність розширювати можливості всіх учасників освітнього процесу в аспекті інтенсифікації розумового, соціального й духовного потенціалу особистості.

Однак на сьогоднішньому етапі розвитку університетської освіти залишається актуальною проблема інтегративності інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Мета статті полягає в з'ясуванні й науковому обґрунтуванні сутності інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх соціальних працівників як необхідної засадничої умови розв'язання неузгодженостей, які виникають між традиційними підходами до вивчення навчальних дисциплін і сучасними суспільними вимогами до професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Упровадження в освітню практику прогресивних інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх соціальних працівників зумовлено потребою суспільства та вимогами до фахівця. Ці вимоги спрямовані на саморозвиток особистості й передбачають здатність брати відповідаль-

ність за свої професійні вчинки, утверджувати та вдосконалювати себе як повноцінного фахівця, виявляти самосвідомість і громадянську позицію.

Освітні інноваційні процеси, за сучасних умов функціонування вищого навчального закладу, характеризуються сутнісним зв'язком, який існує між теорією та практикою. Саме теоретичне та практичне поєднання освітньої діяльності задає нормотворчі межі інноваційних перетворень і тим самим органічно пов'язує створення й запровадження новацій у практику професійної підготовки майбутніх фахівців. Зокрема, А. Фурман зазначає, що до головних компонентів освітньої інноватики, які уможливають її практичну реалізацію та розкривають суть інновації, належать:

- теоретичні соціогуманітарні знання, які продукують складні цілі, оновлюють зміст дисциплін, започатковують нові методи, формують засоби, проектують результат та які є вкрай необхідні для створення інновацій у системі освіти;

- системно організована, освітньо зорієнтована методологія сприйняття викладачем усього нового, що надбало людство в межах наявного суспільствознавчого знання, його оцінювання й інтерпретація з позицій аналітичного, рефлексивного, творчого та діяльного підходів;

- апробована технологія, що успішно справляється з професійно зорієнтованими завданнями та продукує в майбутніх фахівців певну систему знань, норм, цінностей, ролей, умінь і навичок, ситуаційно актуалізований досвід практичного застосування освітніх інновацій [11].

Немаловажна роль за інноваційного навчання відводиться інноваційним діям викладача, який свідомо готується до перегляду й перебудови власного професійно-діяльнісного функціонування, що враховує: зміну статусу від виконавця до професійного науковця-дослідника; внутрішнє рефлексування власної інноваційної діяльності; вмотивовану спрямованість на відшукування очікуваного результату [2, с. 17–20]. Тому саме викладач визначає найбільш оптимальні та адекватні механізми впливу на освітній аудиторний процес для поєднання й охоплення всіх напрямів трансформації навчальної дисципліни. У діяльнісній площині інноваційні зміни завжди є оригінальними, цілеспрямованими завдяки новаторським способам та прийомам педагогічних дій, котрі спрямовані на адаптацію освітнього процесу до сучасних вимог часу й соціальних запитів на компетентного соціального працівника. Однак запровадження та утвердження всього нового в освітню практику повинно витримати експериментально-дослідницьку перевірку для цілковитого застосування інновацій. Це стосується оцінки організації нестандартно-змодельованих усіх видів занять, засобів навчання, проблемного наукового та професійно зорієнтованого навчання, створеної навчально-методичної літератури; розробки нової системи контролю та оцінювання знань майбутніх фахівців, комп'ютерних і мультимедійних технологій.

Отже, інноваційні технологічні процеси в сучасній вищій освіті сприяють розв'язанню неузгодженостей, які виникають між традиційними підходами до вивчення навчальних дисциплін і теперішніми суспільними вимога-

ми до майбутніх соціальних працівників; обмеженим терміном університетського навчання й обсягом наукової інформації, що постійно зростає в світових масштабах. За таких умов першочерговою постає проблема відбору змісту освіти для підготовки компетентного фахівця, спроможного в майбутньому ефективно вирішувати щоденні завдання діяльнісного повсякдення.

Нині за університетської освіти використовують найбільш відомі інноваційні технології професійної підготовки майбутніх соціальних працівників: структурно-логічні, інтеграційні, професійно-ділові та ігрові, тренінгові, інформаційно-комп'ютерні, діалогові [5], технологію онлайн-семінару – «вебінар» [6, с. 436].

Інноваційні структурно-логічні технології спрямовані на поетапну заміну організації навчання, починаючи від логічної постановки спроектованої мети до розв'язання професійно зорієнтованих проблемних ситуацій на основі вмотивованого відбору змісту, форм, методів і засобів навчання на кожному етапі впровадження інновації. При цьому викладач, поетапно діагностуючи спільно отримані результати в навчальній аудиторії, враховує їх у подальшому.

Інтеграційні інноваційні технології забезпечують інноваційну інтеграцію міжпредметних знань та різних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів для успішного проходження майбутнім соціальним працівником упродовж навчання повного циклу професійного становлення. Як зазначає А. Фурман, цей цикл складається із чотирьох етапів: пізнавально-ситуаційного (перший академічний курс бакалаврату), нормативно-мотиваційного (другий курс), ціннісно-діяльного (третій і четвертий курси) і духовно-післядіяльного (перший і другий курс магістратури) [11, с. 48]. На кожному етапі, відповідно до інтеграції освітніх академічних і прикладних дисциплін, здійснюється низка різнобічно спрямованої освітньо-інноваційної роботи викладача: теоретичної, експериментальної, дослідницької, пошукової, соціокультурної, самоактуалізаційної тощо.

Інноваційні професійно-ділові ігрові технології спрямовані на оновлення дидактичних систем шляхом використання в навчальному процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників різної структури та складності «гри», проведення якої формує вміння креативно розв'язувати ситуаційні завдання на основі широкого вибору власних знань. Ці «ігри» можна класифікувати відповідно до мети навчального заняття: ділові та рольові ігри, імітаційні вправи, індивідуальний тренінг, комп'ютерні професійно-ситуаційні програми тощо. Інноваційні тренінгові технології передбачають системну діяльність викладача й студентів та спрямовані на відпрацювання чітких алгоритмів у вирішенні нетипових практичних задач. Результативними є психологічні тренінги інтелектуального розвитку та спілкування, тренінги постановки управлінських доручень тощо.

Інноваційні інформаційно-комп'ютерні технології реалізують поставлені дидактичні завдання за допомогою системного комп'ютерного на-

вчання. Основу цієї технології становить діалог між «людиною й машиною» за підтримки різноманітних професійно-навчальних програм, а саме: контролюючих, інформаційних тощо. Інноваційні діалогові технології включають ті форми й методи навчання, які засновані на мисленнєвому діалозі дидактичних систем суб'єкт-суб'єктного рівня, що взаємодіють.

Інноваційні вебінар-технології забезпечують проведення інтерактивних навчально-професійних заходів у режимі синхронізації часу та слугують важливим інструментом у здійсненні групової дистанційної роботи з усіма учасниками навчального процесу. Організація вебінару передбачає використання таких технологій, як: відеоконференції, інтернет-телефонії тощо. Вебінари вкрай необхідні для дистанційної форми навчання майбутніх фахівців. Вони допускають через віртуальне спілкування в реальному часі повне відтворення навчального процесу, а відтак і взаємодію між викладачем та студентами завдяки спільній роботі й діяльному використанню засобів аудіо- та відеообміну інформацією.

Інтегративність інноваційних технологій відображає єдність змістової й процесуальної сторін навчання, характеризує структуру інноваційного змісту професійної підготовки на всіх рівнях її формування та сприяє швидкому використанню професійно спрямованих знань у майбутній професійній діяльності соціальних працівників.

Використання інтегративного підходу до інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх соціальних працівників дає змогу встановити тісні зв'язки між раніше відносно незалежними в освітньому процесі предметами, процесами, явищами тощо. Утворені зв'язки слугують передумовою певних змін у раніше розрізнених елементах.

Таким чином, інтеграція інноваційних технологій професійної освіти суттєво розширює можливості з модернізації підготовки майбутніх фахівців, що включає системні якісні зміни соціальної освітньої системи.

Висновки. Отже, технологічний рівень інновацій слугує цілеспрямованим процесом професійної підготовки майбутніх фахівців і передбачає апробацію викладачем у навчальній аудиторії особистісно зорієнтованих, інноваційно-модифікованих методів, нових форм та засобів навчання з метою вдосконалення змістового наповнення освітнього процесу й освітньої професіоналізації майбутніх фахівців.

Інтегративність інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх соціальних працівників дає змогу активно й результативно поєднувати їх у навчальному процесі вищої школи через модернізацію традиційного навчання на переорієнтацію його в бік ефективного, цілеспрямованого, а відтак інноваційного. За такого підходу до вивчення навчальних дисциплін викладач акцентує увагу на особистісному професійно зорієнтованому розвитку майбутніх фахівців, їх здатності до оволодіння творчого креативного мислення та пошуку ефективного розв'язання професійно-ситуативних завдань. Інноваційні освітні технології професійної підготовки майбутніх соціальних працівників спрямовані на досягнення основної

мети навчання, що передбачає інтегровані професійні знання, інтегровані професійні навички, інтегровані професійні вміння.

Перспективи подальших наукових пошуків полягають у дослідженні засобів інноваційних технологій для професійної підготовки майбутніх соціальних працівників

Список використаної літератури

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.
2. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики* : зб. наук.-метод. пр. 2014. С. 12–28.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Іванова С. В. Інновації в освіті. Сучасні проблеми реформування системи вищої освіти в аспекті євроінтеграції України. *Вісник Черкаського університету: Педагогічні науки*. 2016. № 1. С. 43–49.
5. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / П. Ю. Саух та ін. ; ред. П. Ю. Саух. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 328.
6. Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні : монографія / кол. авт.: Г. П. Клімова, С. М. Іванов, Л. С. Шевченко та ін. ; за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. Харків : Право, 2015. 452 с.
7. Мельничук І. М. Онтологія інноваційно-технологічних процесів у вищій школі. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. № 37. С. 462–469.
8. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2006. 44 с.
9. Ребуха Л. З. Инновационные технологии в профессиональной подготовке будущих социальных работников. *Теория и методика профессионального образования*. Минск : РИПО, 2017. Вып. 4. Ч. 1. С. 112–117.
10. Сущенко Л. О. Культурологічна спрямованість професійної підготовки майбутнього педагога – вектор безперервного процесу його самовдосконалення. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2017. Вип. 55. С. 324–332.
11. Фурман А. В. Інноваційна освітня модель підготовки соціальних працівників. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2015. № 1. С. 47–51.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2018

Ребуха Л. З. Интегративность инновационных технологий профессиональной подготовки будущих социальных работников

Статья посвящена научному обоснованию сущности инновационных технологий профессиональной подготовки будущих социальных работников как необходимого условия в решении противоречий, которые возникают между традиционными подходами к изучению учебных дисциплин и современными общественными требованиями к будущим социальным работникам; ограниченным сроком университетского обучения и постоянно растущим в мировых масштабах объемом научной информации. Доказана значимость интегративности инновационных технологий, которые обеспечивают инновационность междисциплинарных знаний и различных видов аудиторной деятельности на уровне интегрированных курсов и способствуют в течение обучения успешному прохождению будущими социальными работниками полного цикла профессионального становления, где каждый этап характеризуется разносторонне направленной, образовательно-инновационной деятельностью преподавателя.

Ключевые слова: инновационные технологии, интегративность, профессиональная подготовка, будущий социальный работник.

Rebukha L. Integrativity of Innovative Technologies of the Professional Training of Future Social Workers

The article is devoted to the scientific substantiation of the essence of innovative technologies of professional training of future social workers as a necessary condition for solving inconsistencies that arise between traditional approaches to the study of educational disciplines and contemporary social requirements for future social workers, the limited term of university studies and the ever-increasing volume of scientific information on a worldwide scale. The conceptual approaches to the modeling of the educational process of the high school in accordance with the innovative technologies designed by the teacher, which implement modern design into the practice of organizing the auditorial lesson, are substantiated. It is indicated on the important role of the teacher in the implementation of innovative technologies, whose activity is directed at both improving of the content of the educational process and the educational professionalization of future specialists. It is The significance of the integrativity of innovative technologies, which provides the innovation of interdisciplinary knowledge and different types of auditorial activity at the level of integrated courses and promotes the successful passing a full cycle of professional development by future social workers during the training, where each stage is characterized by the versatile, educational-innovative work of the teacher (theoretical, experimental, research, sociocultural, self-actualization, etc), is proved. It is proved that the integrativity of innovative technologies serves as a theoretical and practical combination of professional educational activity and sets the norm-setting framework of innovative transformations and organically leads to the creation and introduction of innovations in the practice of professional training of students. The peculiarities of the integrative approach to innovative technologies of professional training of future social workers, which allow establishing close relationships between previously relatively independent in the educational process objects, processes, phenomena are considered, and thus the new formed connections serve as a prerequisite for certain changes in previously disassociated elements.

Key words: innovative technologies, integrativity, professional training, future social worker.